

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017).
Kıbrıs Türk Araştırma ve Tanıtma Projesi
Yayını. Yay. Haz. İsmail Bozkurt ve Oğuz
Karakartal. İlksan Matbaası, 2019.*

Esra Karakaş Kurt**

Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017), KIBATEK (Kıbrıs- Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı) ile KISBÜ (Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi)'nin ortaklaşa yürüttüğü ve T.C. Lefkoşa Büyükşehirliği'nin maddi desteği ile hayata geçirilen Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi çerçevesinde beş cilt olarak hazırlanmış; merhum Harid Fedai, Ali Nesim ve Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın oluşmasına katkısı olan tüm edebiyatçılara ithaf edilmiştir. KIBATEK Vakfı Başkanı İsmail Bozkurt ile Prof. Dr. Oğuz Karakartal'ın proje yürütücülüğünü üstlendiği ve yayıma hazırladığı bu çalışma, içerik bakımından Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın 450 yıllık envanteri niteliğini taşımaktadır.

İsmail Bozkurt, "Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihini Yazmak" başlıklı ön sözünde Kıbrıs Türkleri olarak, Kıbrıs adasında 1571-2017 yılları itibariyle 446 yıl var olduğunu, Türkçe konuşup Türk diliyle edebiyat oluşturduklarını; masal, halk hikâyesi, fıkra, türkü, mani, ninni, ağıt, bilmece, tekerleme, atasözü, deyim ve diğer sözel değerlerle zengin bir halk edebiyatının olduğunu, bu edebi değerlerin de bilimsel çalışmalara konu olması gerektiğini vurgulamıştır. Kıbrıs Türk kültürünü, tarihini, dilini ve edebiyatını içeren kapsamlı bir Kıbrıs Türk ansiklopedisi hazırlama ülküsü ile yola çıkmıştır.

* Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Karakaş Kurt, Esra. "Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017). Kıbrıs Türk Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını. Yay. Haz. İsmail Bozkurt ve Oğuz Karakartal. İlksan Matbaası, 2019." *bilig*, no. 101, 2022, ss. 193-198.

** Dr. Öğretim Üyesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi – Lefkoşa / KKTC

ORCID: 0000-0002-9331-4759

esra.karakas29@gmail.com

Bu dev yapıtın sunuş kısmında Prof. Dr. Oğuz Karakartal (8), yapıtı şöyle tanımlamıştır:

Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi, ömrünü mücahitlik ve siyaset adamlığının yanında, bilhassa Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatına, edebi eser ve diğer kitaplarıyla adanmış bir Kıbrıs Türkü'nün, İsmail Bozkurt Bey'le; yaşantısının şu ana kadar yirmi iki senesini Kıbrıs eğitim dünyası içinde ve edebiyat araştırmacılığı yolunda geçirmiş İstanbullu bir akademisyenin, Prof. Dr. Oğuz Karakartal'ın editörlüklerinde hazırlanmış, anavatan-yavru vatan birlikteliğinin/iş birliğinin somut örneklerinden biridir...

1571-2017 dönemini kapsayan *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi*, yazınsal türler bağlamında (şiir, roman, öykü, anlatı, tiyatro, anı, gezi, deneme) bir Kıbrıs Türk Edebiyatı envanteri olması hedeflenerek kaleme alınmıştır. Ansiklopedik niteliği de olan *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi* çalışmasına yaklaşık 90 akademisyen/araştırmacı, madde yazarı olarak katkı koymuş, yaklaşık beş yüz eser sahibinin binlerce eseri beş ciltte değerlendirilmiştir. Kıbrıs Türk Edebiyatı tarihi içinde pek çok şair/yazar yetişmiştir, bu şair/yazarların dergi ve gazetelerde yayımlanmış nice edebi ürünleri de vardır. Ancak bu çalışma kapsamında yalnızca kitaplaşmış olan yazınsal türdeki ürünler değerlendirilmiştir. Yaklaşık 4 bin sayfalık beş cildin içeriği şöyledir:

Birinci cilt (xıı+636+2 s.): Tarihçe, Halk Edebiyatı, Osmanlı Dönemi (Divan Edebiyatı), Tiyatro, (madde yazarı sayısı: 10); İkinci cilt (xiv+770 s.): Şiir 1 (1950 yılına kadar doğan eser sahipleri), (madde yazarı sayısı: 38); Üçüncü cilt (xvi+736 s.): Şiir 2 (1951'den sonra doğan eser sahipleri), (madde yazarı sayısı: 39); Dördüncü cilt (xıı+710 s.): Roman (madde yazarı sayısı: 39); Beşinci cilt (xvııı+792): Öykü, anlatı, anı, gezi, deneme (madde yazarı sayısı: 86).

Her cildin sonunda o ciltte kullanılan kaynaklar, son cilt olan beşinci cildin sonunda bütün ciltlerde kullanılanlar topluca verilmektedir.

Tüm ciltlerde eserler genel olarak şöyle incelenmiştir: Yazar/şairlerin edebi türde verdikleri her eser, tek tek kronolojik sırayla ve geniş bir bakış açısıyla tahlil edilmiştir. Eserler kendi içinde, yazarın öteki eserleriyle ve başka eserlerle karşılaştırılıp yorumlanmıştır. Yazar/şairin hayatı, çevresi, etkilendiği edebiyat akımları ve edebiyatçılar bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda

edebi ürünlerin uyandırdığı etki de işlenmiştir. Ayrıca yazar/şairlerin yaşamöykülerine de yer verilmiştir.

Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017), birinci cildinde Tarihçe, Halk Edebiyatı, Osmanlı (Divan Edebiyatı) Dönemi, Tiyatro bölümleri yer alır. Bölümler verilmeden önce “Kıbrıs’ta Türkler”, “Kıbrıs’ta Türkçe” başlıklı yazılarla içerik tanıtılmış, giriş yapılmıştır. “Tarihçe” bölümünde Kıbrıs Türk Edebiyatı tarihi ana hatlarıyla açıklanmış, 1571’den günümüze dönemlere göre anlatılmıştır. Halk Edebiyatı bölümünde Kıbrıs Türk halkının sözel değerlerine kısa bir giriş yapıldıktan sonra sırasıyla ninni, mani, türkü, ağıt, efsane, masal, atasözü, deyim, bilmece, tekerleme, fıkra, halk kikâyesi, âşık tarzı şiir ve destan, geleneksel Kıbrıs Türk tiyatrosu (seyirlik oyunlar) maddelerine yer verilmiştir. Yüzyıllardır bir Türk yurdu olan Kıbrıs adası kendisine özgü kültürünü bu ürünlerle kuşaktan kuşağa aktarmıştır. Madde yazarları kuşaktan kuşağa aktarılan bu sözlü kültür ürünlerini kaynak kişilerin şahıs adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, tahsili ve mesleği ile ilgili bilgileri birlikte örneklendirmiştir. Ayrıca tarihsel süreç içinde dilsel değişime ve söyleyiş farklılıklarına da yer verilmiştir. Fıkra, destan, halk hikâyeleri gibi türlerin sınıflandırılması ve tahlili de yapılmıştır. Tahlili yapılan edebi ürünlerden örnek kesitler sunulmuştur. Osmanlı (Divan Edebiyatı) Dönemi bölümünde, dönemin genel yapısını açıklayan bilgilere yer verildikten sonra on yedi divan şairinin şiirleri dil, üslup, akım, etki bağlamında değerlendirilmiştir. “Osmanlı (Divan Edebiyatı) Dönemi”, “Tiyatro” maddelerinde yer alan yazar adları sıralaması doğum tarihleri esas alınarak düzenlenmiştir. Tiyatro bölümünde ise ilk dönem Kıbrıs Türk oyun yazarlarını derinden etkileyen Tanzimat’ın öncü yazarlarından Namık Kemal’in etkisi üzerinde durulmuş; oyun yazarlarının sahne kurgusu ve konu seçimlerinde Namık Kemal’den öykündüğü örnek tiyatro metinleriyle desteklenmiştir. Tiyatro metinlerindeki konuların döneme göre değiştiği vurgusu da yapılmıştır. 44 tiyatro yazarını ayrı maddede değerlendiren araştırmacı yazarlar, metinleri kurgu, içerik, dil ve anlatım, izlekler, istiareler, semboller ve etkiler bağlamında değerlendirmiştir.

Şiir 1 başlığını alan ikinci ciltte 1950 yılına kadar doğan 99 şairin şiir kitapları incelenmiştir. Kıbrıs Türk Edebiyatı’nda şiirin gelişimi tarihsel süreç içinde ana hatlarıyla anlatılmış; halk edebiyatı ve divan edebiyatında yer alan şairlerin (isimleri verilerek) hangi sayfa aralığında olduğu belirtilmiş-

tır. Yenileşme dönemi ve sonrası Kıbrıs Türk şiiri (1875-2017) bölümüyle şairler hakkında bilgi verilmiş ve eserleri incelenmiştir. Sıralama şairlerin doğum tarihleri esas alınarak yapılmıştır. Kıbrıs Türk şiirinin gelişiminde önemli etkisi olan şairlerimizden birçoğunun ismini bu ciltte bulmak mümkündür: Kaytazade Mehmet Nazım, Fikret Demirağ, Mehmet Kansu, Özker Yaşın vd... Kıbrıs Türk şiirinin temaları, duygu çeşitliği, biçim ve içerik özellikleri, ses ve anlam sanatları, edebî ve dil bilimsel öğeleri, ada kültürü ve tarihi gibi birçok yönden değerlendirilmiştir. 1951 ve sonrasında doğan eser sahipleri ise üçüncü cilt Şiir 2’de ele alınmıştır. Doğum yılları saptanamayan eser sahipleri, cilt sonunda kitaplarının yayınlanma tarihine göre; kitaplarının da yayın tarihi belli olmayanlar, en sonda alfabetik esasa göre (ad soyad) sıralanmıştır. Yüz kırk beş şairin yayımlanmış şiir kitabı birinci ciltteki gibi birçok açıdan değerlendirilmiştir. Örnek şiir kesitleri de incelemeleri somutlaştırmaktadır.

Yapıtın dördüncü cildi “Roman”a ayrılmıştır. Bu başlık altında öncelikle Kıbrıs Türk Edebiyatı’nda roman türünün tarihçesi verilirken bu türün şiir kadar eskiye dayanmadığı ve henüz olgunluk dönemine geçmediği de vurgulanmıştır. Kıbrıs Türk romanının, 1974 öncesinde gerek nicelik gerek nitelik bakımından ilerlediği söylenemez. Esasen Türkiye’de yazılı edebiyatın ilk örneklerinin şiirle verildiği ve ta 12. asra kadar indirilebilmesine rağmen Batılı anlamda romanın ancak 19. asırda başladığı dikkate alınınca Türkiye’nin bir taşra şehri mesabesindeki Kıbrıs’ta ilk roman örneklerine 20. yüzyılda rastlanmasında bir tuhafılık yoktur. Çünkü aynı durum Türkiye’nin İzmir dışındaki bütün taşra edebî muhitleri için de geçerlidir. Eserde belirtildiğine göre bu tür, 1974 Barış Harekâtı sonrasında özgürleşen Kıbrıs Türkleri arasında giderek zenginlik kazanmıştır. Roman, varlık sebebi itibarıyla yaşanan hayat ve insan gerçekliğine dayalıdır. Bundan dolayı Kıbrıs Türklerinin romanlarında I. Dünya Savaşı yıllarında İngiliz idaresiyle başlayan baskılar, EOKA baskın ve katliamları, göçler, Barış Harekâtı ve göç sonrası yerleşme temaları, topluma özgü koşullarıyla anlatılmaktadır. Savaşın yıllar sonra savaşı yaşayan, ölen, göç eden ve yeni bir yaşam kurmaya çalışan insanların çektiikleri acılar, aşkları ve özlemleri tarihe tanıklık etmek isteyen romancılar tarafından ele alınıp yeniden yaratılmaktadır (s.14). 1571’den 2017’ye 446 yıllık *Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihi*’nde, roman türünün ele alındığı bu ciltte, 1894’te başlayan roman sürecinin 2017’ye kadar 123 yıllık serüveni ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Ciltte yer alan 70 yazarın romanları genel çerçevede

konusu, kurgusu ve iletisi, dil ve anlatımı, edebî dönem ve çağa uygunluğu açısından irdelenmiştir. Yer yer özetlemeler yapılmış, örnek kesitler sunulmuştur. Bazı yazarların romanları türlerine göre sınıflandırılmış, yazarın romancılığı ve dönem romancılığına göre de değerlendirilmiştir.

Eserin son/beşinci cildi, “Öykü, anlatı, anı, gezi ve deneme” başlığını taşımaktadır. Başlıkta yer alan türlere ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Tüm türler bölüm başlarında Kıbrıs Türk Edebiyatı’ndaki gelişme durumuna göre ana hatlarıyla açıklanmıştır. Bu yazılarda Kıbrıs Türk Edebiyatı’nda öykü, anlatı, anı, gezi ve deneme türüne ilişkin genel bilgiler edinmek olanaklıdır. Daha sonra bu türlerden örnekler veren yazarlar sırasıyla yazılmıştır. Öykü türünde 56, anlatı türünde 14, anı türünde 78, anı-yaşantı türünde 55; gezi türünde 16; deneme türünde 36 yazarın yayımlanan yapıtları değerlendirilmiştir. Bölüm sonlarında incelenen yapıtların künyesi de kaynaklar kısmında verilmiştir. Tüm ciltlerde incelenen yapıtların dizini, Kıbrıs Türk Edebiyatı üzerine yapılmış tüm çalışmaların kaynakçası ve madde yazarları dizini de son cilde eklenmiştir.

Sonuç olarak, Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma projesi kapsamında hazırlanan, 1571-2017 dönemini kapsayan şiir, roman, öykü, anlatı, tiyatro, anı, gezi, deneme türleri bağlamında bir Kıbrıs Türk Edebiyatı envanteri olması amacıyla yazılmış olan beş ciltlik *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017)*, alanla ilgilenen araştırmacılar için çok önemli bir kaynak olma niteliği taşımaktadır; çünkü kitap Kıbrıs Türk halkının kimliğini, dilini, köklerini, geleceğini, ada coğrafyasını ve tarihini de yansıtmaktadır. Bununla birlikte Kıbrıs Türk şair ve yazarlarının bütün eserlerini ve yapılan araştırma kaynaklarını verdiği için bibliyografya niteliği de taşımaktadır. En önemlisi de Kıbrıs Türklüğünün toplumsal belleğine kazandırılmış önemli bir armağandır ve bundan sonraki edebî gayretler için teşvik edici olacağı kesindir.

